

Сисюк В.М.

Міжрегіональна академія управління персоналом

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ФАКТОРІВ ВАЛЕОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МАСОВОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано державну політику з фізичної культури та масового спорту як засіб профілактики та розвитку здорового суспільства в Україні. Досліджено вплив соціально-гуманітарних аспектів валеології на адаптивність, ініціативність і ціннісні орієнтації особистості. Вивчено концептуальні засади валеології та особливості розвитку особистості з метою уніфікації державою моделей фізичного виховання в суспільстві. Запропоновано агітаційно-мотиваційні механізми державної політики в системі спонукання особистості до занять фізичною культурою та масовим спортом в Україні.

Ключові слова: державна політика, масовий спорт, валеологія, соціально-гуманітарні засади, виховання, суспільство, вплив, фізична культура.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Про державну політику фізичного виховання можна судити з того, як і в якій конкретній формі проявляється суспільне ставлення до фізичної культури, її цінностей. Органи державного управління мають використовувати фізичне виховання як засіб профілактики, створювати центри та пункти оздоровлення і реабілітації засобами фізичної культури.

Складна система потреб особистості, її здібностей постає як міра освоєння фізичної культури суспільством і міра творчого самовираження у соціумі. Валеологія обґрунтовує інтегральну якість особистості як умову і передумову ефективної фізкультурної діяльності, як узагальнений показник культури і як мету саморозвитку та самовдосконалення. Вона характеризує вільне, свідоме самовизначення особистості, яка на різних етапах життєвого розвитку з безлічі цінностей акцентує увагу на тих, які є найбільш значущі.

Аналіз досліджень, в яких розглядається зазначена проблематика та визначення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Аналіз наукових досліджень стверджує, що у суспільному житті, в системі освіти, виховання, сфері організації праці, у повсякденному побуті, здоровому відпочинку валеологія проявляє своє виховне, освітнє, оздоровче і загальнокультурне значення, сприяє такій соціальній течії, як фізкультурний рух.

Соціальні та гуманітарні аспекти валеології мають вивчатися як мотиваційно-ціннісний компонент, активне позитивне емоційне ставлення до фізкультури, сформовану потребу в ній, систему знань, інтересів, мотивів і переконань, що організують і скеровують вольові зусилля особистості, націленість на здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення особистості в суспільстві [6]. Державну політику з фізичної культури та масового спорту слід розглядати як особливий вид діяльності, результати якого корисні для суспільства й особистості; втручатися у цей процес з метою управління ним можна тільки з урахуванням відповідних особливостей.

Формулювання мети статті, постановка завдань. Мета дослідження полягає у визначенні соціально-гуманітарних засад валеології щодо формування та реалізації державної політики з фізичної культури та масового спорту в Україні.

Для цього слід вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати державну політику фізичного виховання як засіб профілактики, розвитку і духовного збагачення суспільства в Україні.

2. Дослідити вплив соціально-гуманітарних аспектів валеології на адаптивність, ініціативність і ціннісні орієнтації особистості.

3. Вивчити концептуальні засади валеології та особливості розвитку особистості з метою уніфікації державою моделей фізичного виховання в суспільстві.

4. Запропонувати агітаційно-мотиваційні механізми державної політики в системі спонукання

особистості до занять фізичною культурою та масовим спортом в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціально-гуманітарні чинники валеології дають можливість подолати технократичне і вузькопрофесійне мислення, виховують фізично багату особистість, яка володіє розвиненим почуттям соціально-культурної та моральної відповідальності. Валеологія спрямована на те, щоб розвинути цілісну особистість, гармонізувати її духовні та фізичні сили, активізувати готовність повноцінно реалізувати свої можливості у здоровому та продуктивному стилі життя, фізкультурній діяльності, у необхідному соціокультурному комфортному середовищі, що є невід'ємним елементом суспільства [2].

Теоретико-методологічний матеріал з валеології формує світоглядну систему науково-практичних знань і ставлення громадян до фізичної культури. Ці знання необхідні, щоб розуміти природні та соціальні процеси функціонування фізичної культури суспільства й особистості, вміти їх творчо використовувати для особистісного розвитку, самовдосконалення, щоб держава мала можливість організувати для громадян здоровий спосіб життя під час реалізації фізкультурної та соціокультурної діяльності.

Важко оцінити вплив фізичної культури на конкретну особистість, спираючись лише на процес розвитку фізичних можливостей особи без урахування її ціннісних орієнтацій, спрямованості та ступеня розвиненості інтересів, потреб, переконань. Валеологія – теоретична основа соціально-культурного буття індивіда, основна модифікація його загальної і фізичної культури [1]. Практичним компонентом валеології виступає пріоритет фізичних вправ, сили природи; їх комплексну взаємодію забезпечує найбільший оздоровчий і розвиваючий ефект. Як інтегрований результат виховання і спортивної підготовки вона проявляється у ставленні людини до свого здоров'я, фізичних можливостей і здібностей, у способі життя та фізичній діяльності, постає в єдності знань, переконань, ціннісних орієнтацій в їх практичному втіленні.

Фізичну культуру можна охарактеризувати як ступінь розкриття потенційних можливостей особистості, вона уособлюється в результатах діяльності людини та зафіксована у спортивних цінностях, діє в соціальному середовищі держави, створює нові цінності, необхідні для розвитку фізичної культури наступних поколінь.

Валеологія уособлюється сукупністю чинників, що регулюють поведінку людини в процесі її фізкультурно-спортивної діяльності різноманітними видами спорту та комплексами фізичних вправ. Валеологія продукує естетичні цінності: результатом діяльності у цій сфері є фізична підготовленість і ступінь досконалості навичок, високий рівень життєвих сил, моральний, естетичний, інтелектуальний розвиток.

Формування особистості – це створення власного визначення самого себе, що ґрунтується на психічному функціонуванні, взаємодії з іншими особами та їхньому ставленні до культурних цінностей [9]. Людина формується в умовах соціальної взаємодії і досвіду, який має інтегруватися в узгоджену систему. Проблеми особистості фокусуються на людських дилемах та потребах, формування ідентичності молоді насправді є проблемою покоління. У соціальному житті людина прагне активно засвоїти знання про механізми регуляції соціального світу разом з вірою в його корисність, готовності висловлювати думки про пріоритети розвитку держави.

Розвиток масового спорту як складного соціального і культурного явища пов'язаний зі зміною способу буття соціуму, коли відтворення соціального досвіду через традицію поступилося місцем зростаючій активності в індивідуальній і соціальній життєдіяльності. Повнота внутрішньої свободи у спортивній діяльності окреслює мету і вищу цінність людини, які адекватні смисловим факторам спортивного буття. Спорт є високою духовною цінністю і необхідною умовою здоров'я нації, який націлений на самоутвердження людини як цілісної особистості.

Розвиток масового спорту в державі – це першооснова та універсальний фактор соціального, економічного, політичного і духовного прогресу, умова становлення творчих і розвинених особистостей [7]. Спорт є самодостатньою цінністю, в якій знайшли своє відображення принципи влаштування свого буття. Критерієм самовизначення у спорті є активна участь індивіда у визначенні своєї долі, в можливостях держави, в реалізації своїх фізичних, духовних, інтелектуальних здібностей. Масовий спорт культивує умови, вільні від зовнішніх обставин, які сковують безпосередність самого життя, сприяють розкриттю активності і діяльності людини.

Масовий спорт як культурне явище продовжує виступати частиною більш великої сфери – фізичної культури, яка покликана перетворювати природність буття людини. Спортивні цінності відо-

бражають внутрішній стан буття людини, вони є формою існування людини як істоти, індивідуальності, особистості. Спорт як соціальне і культурне явище – явище суперечливе, розглядається як сфера суспільного життя, у рамках якого проявляються і формуються кращі людські якості, відбувається становлення людини як особистості. Мета сучасного масового спорту як фізичного і духовного світу людини – у підтримці свого процесу фізичного самоствердження, властивих людині інтересів і правил індивідуальної і соціальної взаємодії і комунікації.

Процеси демократичного перетворення стали поштовхом для актуалізації умов не стільки збереження стабільності, виживання системи, скільки її змін, трансформації. Трансформаційні процеси ґрунтуються на подоланні наявних елементів, виробленні сучасних цілей і формуванні нових відповідних способів їх досягнення. У фізичній культурі людина прагне розширити межі своїх можливостей, це дієвий засіб виховання і самовиховання людини, в ньому присутній складний процес міжлюдських відносин.

Масовий спорт – це змагальна діяльність і спеціальна підготовка до неї, він живе за певними правилами і нормами поведінки [13]. У ньому яскраво проявляється прагнення до перемоги, досягнення результатів, які потребують мобілізації фізичних, психічних і моральних якостей людини. Тому часто говорять про спортивний дух людей, які успішно виявляють себе у різних сферах життєдіяльності, задовольняючи потреби людини; заняття спортом стають фізичною і духовною потребою.

Фізична культура тісно пов'язана зі здоров'ям людини: здоров'я виступає провідним фактором, який визначає не лише гармонійний розвиток особистості, а й успішність професійної діяльності, що становить загальне життєве благополуччя. Основи валеології пов'язані зі спрямованим обґрунтуванням фізичних вправ як засобів лікування захворювань і відновлення функцій організму. Їхнім різновидом є лікувальна фізична культура, яка має широкий комплекс засобів і методів, пов'язаних з характером захворювань, травм або інших порушень функцій організму [11, с. 12]. Фізична культура оперативно впливає на поточний функціональний стан організму, нормалізує його, допомагаючи створенню сприятливого функціонального фону життєдіяльності.

У соціально-гуманітарній сфері державної політики щодо заохочення до занять фізичною культурою і масовим спортом дуже важливим є

вибір того виду діяльності, який більшою мірою дає змогу отримати позитивні емоції. Система мотивів визначає спрямованість особистості, стимулює і мобілізує її на прояв активності, якщо ж людина не має певної мети у фізкультурній діяльності, то і не проявляє інтересу до неї. У формуванні певних цінностей, здатних задовольнити потреби, виявляються єдність фізичного, психічного і соціального розвитку особистості. Ціннісні орієнтації людей розглядаються державною політикою як способи, за допомогою яких диференціюють об'єкти фізичної культури за їх значимістю [8]. У структурі фізкультурно-спортивної політики держави ціннісні орієнтації тісно пов'язані з емоційними і вольовими сторонами, що утворюють змістову спрямованість особистості.

Трансформація нинішнього світу, якій підлягають усі рівні соціально-культурного життя, є проблемою сучасності, яка характеризується різноманітністю, невпевненістю і багатозначністю. Негативність такого впливу криється у можливості втрати культурної самобутності, що має місце під час акультурації й асиміляції. Життя у багатовимірній реальності надає суспільству різноманітні можливості для власного розвитку. З широкого спектра виборів, які пропонує соціум, особистість має вирішити, які її дії є значущими у щоденному побуті та допоможуть у конструюванні власного життєвого простору, у виборі життєвих цінностей.

Валеологія відображає такий ступінь фізичних можливостей особистості, її свободи, що дає змогу найбільш повно реалізувати свої сутнісні сили, успішно брати участь у необхідних суспільству і бажаних для неї видах соціально-трудової діяльності, посилює її адаптивні можливості та зростання на цій основі соціальної віддачі. Вольові зусилля регулюють поведінку і діяльність особистості відповідно до поставлених цілей, вольова активність визначається силою мотиву, а вольове зусилля скеровується розумом, моральними почуттями, переконаннями. Валеологія закликає розвивати вольові якості; наполегливість у досягненні мети [14].

Фізична культура є не просто необхідним процесом для людини, а елементом його особистісної структури. Практична діяльність особистості на основі валеології є одним з ефективних механізмів поєднання громадського та особистого інтересів, формування суспільно необхідних та індивідуальних потреб [6]. Її основою є відносини, які розвивають фізичну і духовну сферу особистості, збагачують її нормами, ідеалами, ціннісними

орієнтаціями. При цьому відбувається перетворення соціального досвіду на властивості особистості й трансформації її сутнісних сил у зовнішній результат. Цілісний характер такої діяльності робить людину потужним засобом підвищення соціальної активності особистості.

Володіючи та активно розвиваючи різноманітні фізичні вправи, людина покращує свій фізичний стан і підготовленість, фізично вдосконалюється, виховується [12, с. 36]. Фізична культура є біологічним процесом становлення, зміни природних властивостей організму протягом життя людини [4]. За допомогою фізичної культури, масового спорту, раціонального харчування, режиму праці та відпочинку можна змінювати в необхідному напрямі показники фізичного здоров'я. В основі управління фізичною культурою лежить біологічний закон єдності форм і функцій організму.

Фізична культура тісно пов'язана зі здоров'ям людини; здоров'я виступає головним чинником, який визначає не лише гармонійний розвиток особистості, а й успішність професійної діяльності, становить загальне життєве благополуччя. Основи валеології пов'язані з використанням фізичних вправ як засобів лікування захворювань і відновлення функцій організму [10, с. 124]. Фізична культура ефективно впливає на поточний функціональний стан організму, нормалізує його і сприяє створенню сприятливого фону життєдіяльності; її слід розглядати як компонент здорового способу життя.

Людина ставить собі за мету подолати певні труднощі, досягти певного життєвого рівня, але він має бути адекватним його реальним можливостям, якщо рівень вимог занижений, то це може зменшити ініціативу й активність особистості у фізичному вдосконаленні [3]. Переконавання людини визначають спрямованість оцінок і поглядів особистості в напрямі валеології, спонукають її активність, стають принципами її поведінки. Вони відображають світогляд і надають вчинкам особливу значимість і спрямованість. Потреби – головна спонукальна, спрямовуюча і регулююча сила поведінки особистості; вони тісно пов'язані з емоціями, переживаннями.

У формуванні людських цінностей, здатних задовольнити потреби, виявляється єдність фізичного, психічного і соціального розвитку особистості. Ціннісні орієнтації в суспільстві мають розглядатися державною політикою як засоби, за допомогою яких диференціюють об'єкти фізичної культури за їх значимістю [5]. У структурі фізкультурно-спортивної політики держави ціннісні орієнтації мають бути тісно пов'язані з емоційними, пізнавальними і вольовими сторонами, що утворюють змістову спрямованість особистості.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень у цьому напрямі. Системне і цілеспрямоване соціально-гуманітарне бачення і сформована в його процесі особистісна культура визначають властивості адаптивності, самоосвіту та ініціативність особистості у сфері фізичної культури та масового спорту. Валеологія може врегульовувати соціокультурний пласт практики, спрямований на освоєння природних сил і опосередкованих її культурним ставленням до своїх фізичних можливостей. Досягнення особистістю такої гармонії забезпечує їй соціальну стійкість, продуктивне життя і працю, створює моральний комфорт.

Гуманітаризація державної політики підкреслює роль особистості, її самоцінність, вона може досягати такого стану, за якого стають можливими і необхідними соціальні та індивідуальні процеси саморозвитку, самовиховання; відображати найбільш дієві та довготривалі результати. Валеологія прямо й опосередковано охоплює такі властивості й орієнтації особистості, які дають їй змогу розвиватися в єдності з фізичною культурою суспільства, досягати гармонії знань і творчості, фізичного і духовного, вирішувати протиріччя між працею і відпочинком, фізичним і духовним.

Характер спрямованості в самій фізкультурній діяльності частіше залежить від того, який особистісний сенс має система тих чи інших цінностей, що визначає дієвість відносин індивіда до тих об'єктів, заради яких ця діяльність здійснюється. Розвиток фізичних здібностей людини має розглядатися в рамках процесу виховання як розвиток елементів фізичної культури, особливих особистісних якостей.

Список літератури:

1. Бойко-Бойчук О. Семантичний аналіз та визначення категорії «державне регулювання». Вісник НАДУПУ. 2007. № 3. С. 46–58.
2. Боровик В. Втілення традицій українського народу у систему фізичного виховання студентства. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт». 2007. № 44. С. 133–135.
3. Доброскок І. Соціалізація магістрів соціальної педагогіки в умовах глобалізації культури суспільства інформаційної доби. Молодь і ринок. 2010. № 9. С. 53–58.

4. Дутчак М.В. Моніторинг у системі державного управління спортом для всіх в Україні. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту. Харків: ХДАДМ, 2008. № 9. С. 34–43.
5. Жданова О.М., Чеховська Л.Я. Управління сферою фізичного виховання та спорту: навч. посібник. Дрогобич: Коло, 2009. С. 9–20.
6. Зеленюк О., Чекмарьова В., Бикова Г. Тілесне здоров'я студентської молоді: акмеологічний дискурс. Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ: ДНУ, 2015. С. 120–121.
7. Коновалова І.В. Механізм державного управління регіональними соціальними програмами в Україні: автореф. дис. ... канд. наук. з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Харків, 2011. 19 с.
8. Леонов Я.В., Приходько И.И., Путятин Г.Н. Внутренний ресурс развития сферы физической культуры и спорта. Теория и практика физической культуры. № 3. 2013. С. 59–66.
9. Лукашук В. Консолідуєча функція спорту у сучасному суспільстві. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2009. № 844. С. 235–240.
10. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень у науці державного управління. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. Х.: в-во «Магістр», 2012. № 1. 205 с.
11. Мічуда Ю.П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку: автореф. дис. ... доктора наук з фіз. вих і с. спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». НУФВСУ. Київ, 2008. 40 с.
12. Мудрик В.И., Мичуда Ю.П., Заветный С.А. Организационно-управленческие основы физической культуры и спорта: учебные и справочные материалы. Харьков: ХНАДУ, 2008. 408 с.
13. Парубчак І. Соціальна значимість молодіжних громадських організацій та об'єднань як суб'єктів реалізації державної молодіжної політики. Ефективність державного управління: зб. наук. праць. Львів. регіон. Ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. В.С. Загорського. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. Вип. № 30. С. 212–219.
14. Рудий В. Сучасні стратегії поліпшення фінансування системи охорони здоров'я та можливі шляхи їх застосування в законодавстві України. Ваше здоров'я. 2010. № 37. С. 3–4.
15. Шукатка О. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх економістів на засадах аксіології: монографія. Львів: ЛДФА, 2014. 219 с.

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ ФАКТОРОВ ВАЛЕОЛОГИИ НА СТАНОВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ И МАССОВОМУ СПОРТУ В УКРАИНЕ

В статье проанализирована государственная политика по физической культуре и массовому спорту как средство профилактики и развития здорового общества в Украине. Исследовано влияние социально-гуманитарных аспектов валеологии на адаптивность, инициативность и ценностные ориентации личности. Изучены концептуальные основы валеологии и особенности развития личности с целью унификации государством моделей физического воспитания в обществе. Предложены агитационно-мотивационные механизмы государственной политики в системе стимуляции личности к занятиям физической культурой и массовым спортом в Украине.

Ключевые слова: государственная политика, массовый спорт, валеология, социально-гуманитарные принципы, воспитание, общество, влияние, физическая культура.

THE INFLUENCE OF SOCIAL-HUMANITARIAN FACTORS OF VALEOLOGY ON THE DEVELOPMENT OF THE STATE POLICY ON PHYSICAL CULTURE AND MASS SPORT IN UKRAINE

The state policy of physical education as a means of prevention, development and spiritual enrichment of society in Ukraine is analyzed. The influence of the social and humanitarian aspects of valeology on adaptability, initiative and value orientation of the person are investigated. The conceptual foundations of valeology and peculiarities of personality development with the purpose of unifying the state of models of physical education in society are studied. The propaganda-motivational mechanisms of state policy in the system of person's induction to physical education and mass sports in Ukraine are offered.

Key words: state policy, mass sport, valeology, social and humanitarian principles, education, society, physical culture.